

**Lietuvių kalbos ir literatūros olimpiada
Lietuvos ir užsienio lietuviškų mokyklų
mokiniam**

2019 m.

9–10 klasės

Rajono (miesto) etapas

Užduočių atlikimo laikas – 2 val.

.....
dalyvio kodas

Vertinimas:

I UŽDUOTIS

Oi augo augo

Da dvi vyšnelės,

Oi lylia lylia,

Da dvi vyšnelės,

Oi, kaip augo

Da dvi mergelės,

Oi lylia lylia,

Da dvi mergelės.

Lietuvių liaudies daina, ištrauka

Atsakykite į klausimus:

1. Kokiu palyginimu paremta ši liaudies dainos ištrauka?

Vertinimas

2. Kokios senovės lietuvių deivės vardas kilęs nuo medžio? Kur manyta šią deivę gyvenus?

3. Kokia žymi lietuvių poetė vieną iš savo populiariausių eilėraščių, kurio vardu buvo pavadintas visas poezijos rinkinys, susiejo su medžio (krūmo) įvaizdžiu. Nurodykite poetę ir šio kūrinio (rinkinio) pavadinimą.

4. Iš pateiktų lietuvių poetų sąrašo išskirkite du, kurių kūrybai labiausiai būdingi tautosakiniai motyvai ir stilizacija: V. Kudirka, Just. Marcinkevičius, J. Vaičiūnaitė, A. Nyka-Niliūnas, Maironis.

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), 1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas),
2 (atsakymas teisingas)

Suma:

II UŽDUOTIS

Toliau pateikti sakiniai iš lietuvių literatūros:

Bet jo pašaipą nuo Adomo nuvarvėdavo tartum nuo žąsies vanduo (J. Avyžius).

Kai aš apie tai išgirdau, mane tarytum kas šaltu vandeniu perpylė, tarytum krūtinę replėmis suspaudė (I. Šeinius).

Kur dingo tos laimingos dieneleš, kuomet, rodos, vandens lašelis tarpe mudviejų neperbėgo (Žemaitė).

Pievose tik arkliai iš lėto pančiais žvangina, o bernai – lyg burnas vandens prisėmę (K. Boruta).

Stasys mokosi vidurinėje, bet nei aš, nei mano tėvai nežinom, kur jis pradingo kaip į vandenį (P. Treinys).

Turiu kaimynus, kurie mane šaukšte vandens nuskandintų (I. Simonaitytė).

Atsakykite į klausimus:

1. Raskite frazeologizmus, kuriuos sieja tas pats žodis, ir paaiškinkite, ką jie šiuose sakiniuose reiškia.

2. Nurodykite, kuriame iš sakinių vartojamas įterpinys. Parašę įterpinį paaiškinkite, kas juo reiškama.

3. Iš pateikto sakinio *Turiu kaimynus, kurie mane šaukšte vandens nuskandintų* išrinkite trumpuosius skiemenis ir pabraukite tuos, kurie yra kirčiuoti.

4. Iš sakinių išrinkite vienaskaitą nusakančius asmeninius įvardžius. Kokia yra įvardžio *mudviejų* skaičiaus forma?

5. Iš pateiktų sakinių raskite sudėtinį jungtukinį sujungiamąjį sakinį ir nurodykite jo jungtuką. Kurio dar iš pateiktų sakinių dėmenys yra sujungti sujungiamuoju jungtuku (jį nurodykite), o tas sakiny yra mišrusis sudėtinis sakiny?

6. Raskite ir nurodykite sakinyje vartojamą vietos aplinkybę, kuri reiškia daiktavardžio, atsiradusio sudaiktavardėjus būdvardžiui, vietininku, ir sugalvoję parašykite žodžių junginį, kur šis žodis yra derinamasis pažyminy.

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), 1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), 2 (atsakymas teisingas)

Suma:

III UŽDUOTIS

Perskaitykite iš kritinės literatūros pateiktas ištraukas ir nurodykite, kokius autorius ir jų parašytus kūrinius jos charakterizuoja:

1. A. „Jis vadinamas pirmuoju profesionaliu rašytoju mūsų literatūroje, tai yra, specialiai tam besirengusiu Leipcigo ir Ciūricho universitetuose, gyvenusiu ne tik rašymu, bet ir iš rašymo, iš honorarų ir iš aukų. Spaudos draudimo panaikinimas ir dar kitokios aplinkybės galėjo taip pat nulemti tokį jo apsisprendimą, kuris vertė atsiriboti nuo pradėtos visuomeninės socialdemokratinės veiklos ir rinktis individualią kūrybinę veiklą, vertė pereiti nuo angažuotos, gana tendencingos ankstyvosios kūrybos į estetinių verčių gynėjų gretas“.

Vertinimas

B. „Tai pasakojimas apie visais atžvilgiais teigiamą ir teisingą žmogų, kuris gali pasakyti „visame kame buvau laimingas, žilo plauko susilaukiau, nieko, rodos, nenuskriaudžiau, pirštu nepalytėjau“, bet kurį visą gyvenimą graužia nelemtas įvykis, nutikęs jaunystėje, kai pati laimė, rodos, braute brovėsi į jo namus.“

2. A. „Autoriaus didaktikoje visi teigiami, siektino elgesio pavyzdžiai – labai pamaldūs, dievobaimingi žmonės. Religinį ugdymą vyskupas rekomenduoja pradėti nuo mažumės, kad vaikas kuo anksčiau pramoktų poterių, o vyresniųjų padedamas pratintųsi ir prie religinės praktikos. Kartu šis siekimas turėjo inspiruoti ir suaugusiųjų pareigą rūpintis ne vien vaiko auginimu, bet ir kryptingu jo auklėjimu“.

B. „Šiuo kūriniu autorius iš esmės prisidėjo prie tos istoriografijos krypties (istoristinės istoriografijos), kuri prioritetą teikė empiriniam, kritiškai vertinamų arba atitinkamai separuotų šaltinių telkimui“.

3. A. „Atsivertęs bet kurį šio autoriaus kūrinių gali pamanyti, kad skaitai ne šiuolaikinį grožinės literatūros kūrinių, o teologinį traktatą – taip dažnai svarstoma apie pagundą ir dorybę, nuodėmę ir padorumą. Nepanašu, kad šitai atsiranda iš „bendro išsilavinimo“ ar norint pasakojimui suteikti istorinį koloritą – svarstymai grindžiami nuodugniu objekto pažinimu. Romanuose randame Kūrimo ir Išvaymo iš Rojaus, Babilono bokšto ir Nojaus, Abraomo ir Mozės, Tobijo ir Elijo istorijų parafrazes ar nuorodas, Giesmių giesmės, Apaštalų darbų, Laiško romiečiams ar Apokalipsės citatas“.

B. „Romane panaudota dvigubos istorijos kompozicija: tėvo ir sūnaus laišakai įrėmina visą romaną, kurį galime laikyti ilgu periodu, vedančiu į šį disputą moralės ir tiesos tema. [...] Disputo tikslas – tiesos pasirodymas, būtinas ne tik pavieniame žmogui, bet ir visuomenės tvermei. Romaną atveria Aurelijaus Augustino *Išpažinimų* žodžiai „Aš klausiu, tėve, o ne tvirtinu“.

Vertinimas: už kiekvieną teisingą atsakymą 1 taškas.

Suma:

IV UŽDUOTIS

*dabar netoli jau, ties tuo nežymiu kryželiu
į kairę, palei upelį, gaivinančiai, atriai
kvepia alksniai, karklai, šaltas
vanduo, mano tėvo
gimtieji namai*

*senas kaštonas, paženklintas žaibo
stalas po jo galingom šakom, suolelis
popiečio arbata, kurią tebegeriam, pusbrolių
špagos, apsiaustai, plačiabrylės skrybėlės, papuoštos
žqų ir vištų plunksnom, ūsai, nupiešti anglim, muškietininkų
ir piratų*

*takas per sodą, šonuos išklotas baltais akmenukais, gėlės
nepavargstančių rankų auginamos, altanos pavėsy
mano balta suknelė, šermukšnių karoliai ant kaklo, krūvelė knygų*
Nijolė Miliauskaitė, „vieškeliu per kalvas...“, ištrauka

Atsakykite į klausimus:

1. Raskite visus ištraukoje vartojamus deminutyvus ir juos parašykite. Kurio iš deminutyvų pamatinis žodis vardininko linksnyje neturi Jūsų rastame darinyje išlaikyto kamieno?

Vertinimas

2. Raskite visus ištraukoje vartojamus neveikiamosios rūšies dalyvius ir nurodykite jų laiką. Raskite tekste vartojamą iš dalyvio padarytąrieveiksmį ir nurodykite dalyvio, iš kurio jis padarytas, rūšį ir laiką.

3. Ištraukoje yra žodžių, kurie vartojami sutrumpėjusiomis formomis. Išrinkite iš teksto visus daiktavardžius, kurie vartojami sutrumpėjusiomis formomis, ir nurodykite jų skaičių ir linksnį. Kodėl šie žodžiai sutrumpėjo (atsakymą siekite su kirčiu ir skiemens ilgumu)?

Užduties pradžia ankstesniame lape

Užduoties pradžia ankstesniame lape

4. Ištraukoje vartojamas priešdėlinis veiksmažodis *tebegeriam* (plg. ...*arbata, kurią tebegeriam...*). Kokią reikšmę priešdėlis suteikia veiksmažodžiui? Iš kokios kalbos dalies žodžio yra atsiradęs šis priešdėlis?

5. Sukirčiuokite ištraukos atkarpą *balta suknelė, šermukšnių karoliai ant kaklo, krūvelė knygų* ir parašykite, kuriame vardažodyje neveikia antrojo nuo galo (priešpaskutinio) skiemens taisyklė.

6. Raskite teksto ištraukoje vartojamą priesaginiu būdu padarytą asmens pavadinimą ir nurodykite jo pamatinį žodį.

7. Teksto ištraukoje yra minimi konkretūs medžių pavadinimai. Parašę juos ištraukoje vartojama forma, pabraukite jų kietuosius priebalsius.

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), 1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas),
2 (atsakymas teisingas)

Suma:

V UŽDUOTIS

Nurodykite tinkamus atsakymus:

- Kurią iš nurodytų autorių galima laikyti lietuviškos poezijos pradininku?
 - Maironį
 - Adomą Mickevičių
 - Antaną Strazdą
- Kurią iš išvardytų lietuvių prozininkų galima vadinti apsakymo meistrė?
 - Bitę Vilimaitę
 - Ievą Simonaitytę
 - Dalią Staponkutę
- Kuris iš šių Antikos autorių daug dėmesio skyrė literatūros teorijai?
 - Seneka
 - Aristotelis
 - Vergilijus

Vertinimas

Vertinimas: už kiekvieną teisingą atsakymą 1 taškas.

Suma:

VI UŽDUOTIS**Įrašykite praleistus žodžius:**

XVII a. pabaigoje–XIX a. lietuvių kalbą gelbėjo išsilavinę žemaičiai, kurie sukėlė lituanistinį sąjūdį. Prie jo daug prisidėjo lietuvių kalbą aukštinęs pirmosios lietuviškai parašytos Lietuvos istorijos autorius [parašyti pavardę]. Tautos švietimu ir lietuvių kalba rūpinosi [parašyti pavardę], parengęs ir išleidęs 17 lietuviškų kalendorių. Nuo 1865 m. Lietuvoje buvo prievarta platinamos [nurodyti rašmenų pobūdį] rašmenimis, vadinamąja kirilica, išspausdintos knygos. Spaudos draudimo laikotarpiu vyskupas [parašyti pavardę] pirmasis organizavo lietuviškų knygų spausdinimą [nurodyti šalį (vietininko linksniu)] ir gabenimą į Lietuvą. Pirmasis lietuviškas laikraštis [parašyti pavadinimą] pasirodė spaudos draudimo metais ir siekė kelti lietuvių tautinį sąmoningumą. Vėliau leistas laikraštis Varpas, kurio pirmųjų numerių redaktorius buvo [parašyti pavardę], toliau skatino siekti tautinio atgimimo ir ugdė tautinę savimonę. Atkūrus Lietuvos valstybę, 1922 m. Lietuvos Respublikos Konstitucijoje lietuvių kalba tapo [nurodyti kalbos statusą] kalba.

Vertinimas

Vertinimas: už kiekvieną teisingą atsakymą 1 taškas.

Suma:

VII UŽDUOTIS

Kiekvienam autoriui priskirkite po vieną personažą, parašydami personažo eilės numerį.

Personažų sąrašas:

1. Viljamas
2. Dočys
3. Barbora Radvilaitė
4. Grėtė
5. Hamletas
6. Jogaila
7. Kukutis
8. Pinčiukas

A autorių sąrašas:

1. Balys Sruoga
2. Marcelijus Martinaitis
3. Viljamas Šekspyras
4. Juozas Grušas
5. Umberto Eco
6. Kristijonas Donelaitis
7. Kazys Boruta
8. Ieva Simonaitytė

Personažo eilės numeris:

Vertinimas

Vertinimas: už kiekvieną teisingą atsakymą 1 taškas.

Suma:

VIII UŽDUOTIS

Lietuvos ornitologų draugija (LOD) jau 12-ą kartą visus kviečia dalyvauti Kalėdiniame paukščių stebėjimo maratone. Šioje akcijoje kviečiame dalyvauti visus – tiek patyrusius, tiek pradedančiuosius paukščių stebėtojus ar tiesiog žmones mylinčius paukščius.

Nesvarbu, ar pažįstate tik naminį žvirblį ir didžiąją zylę, ar galite atskirti skirtingus bukučių porūšius. Tai yra puiki proga metų pabaigos švenčių laikotarpiu ne tik pabūti kartu su artimaisiais, bet ir išeiti į gamtą bei užfiksuoti besikeičiančios gamtos akimirkas.

Panašaus pobūdžio renginiai kalėdiniu laikotarpiu organizuojami visame pasaulyje. Viena seniausių pasaulyje gamtos apsaugos organizacijų „Audubon“ šiais metais jau 119 kartą organizuoja Kalėdinį paukščių stebėjimo ir skaičiavimo renginį, pritraukiantį tiek tik retkarčiais paukščius stebinčius žmones, tiek ornitologus-mėgėjus ir ornitologus-profesionalus. (...)

Kaip ir kasmet, maratonas pradamas nuo gruodžio 24 d. (00:00), o baigiasi gruodžio 31 d. (24:00). Informacija apie stebėjimus ir stebėtų paukščių nuotraukomis kviečiame dalintis „Facebook“ sukurtoje Kalėdinio paukščių stebėjimo maratono svetainėje. (...)

Gediminas Petkus, *Atidžiai stebėkite, kokius paukščius matote lauke: dabar tai labai svarbu (www.lrytas.lt), ištrauka*

Atsakykite į klausimus:

1. Pateikite bent du argumentus, kodėl šis tekstas yra publicistinio stiliaus.

Vertinimas

2. Raskite teksto ištraukoje vartojamus linksniuojamus tarptautinius žodžius, kurie turi kirčiuotą ilgąjį skiemenį, ir juos sukirčiuokite, parašę jų vienaskaitos vardininko formą.

3. Tekste vartojamas akronimas LOD. Paaiškinkite, kaip jis sudarytas. Nurodykite bent vieną visiškai tokiu pačiu būdu *lietuvių kalboje* sudarytą akronimą.

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), 1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), 2 (atsakymas teisingas)

Suma:

**Lietuvių gimtosios kalbos ir literatūros olimpiada Lietuvos ir
užsienio lietuviškų mokyklų mokiniam**

Miesto (rajono) etapas

9-10 klasės

2019 m.

*Čia kvepia kuršių prakaitu, kaitra, pušim,
Čia vėjų metraščiai ant smėlio...
Kaip tave pažinti,
Mažytis gintaro dievuk,
Smiltim ir plėnim užneštas,
Negyvas žodžių skambesys, ištirpęs vėjy, užmirštas?..
Tik saulė – kaip tuomet, kai gintarėjo girios,
Ji sukasi lyg pramotės pirmykštės girnos...*

Judita Vaičiūnaitė, „Juodkrantė“, ištrauka

Parašykite esė tema:

„Gyvieji metraščiai: kaip mano aplinka liudija istoriją?“

Kurdami esė pabandykite:

- a) pasamprotauti apie tai, ar gamta ir aplinka yra istorijos liudininkė;
- b) pasvarstyti ar jūsų gyvenamoje aplinkoje (gamtoje, architektūroje, žmonių papročiuose) pastebite praeities, jos mitologijos, sakralumo ženklus;
- c) prisiminti, kokie lietuvių literatūros kūriniai įprasmina dvasinį žmogaus ryšį su istorija ir gamta.

Rašinio apimtis: nuo 250 iki 300 žodžių.

Pastaba: šiai užduočiai skirtos 2 valandos, todėl galima rašyti juodraščius. Vertinamas bus tik švarraščio variantas.

Vertinimo kriterijai

1. Kalbos taisyklingumas: rašyba, skyryba, kalbos kultūra.
2. Panaudotos žinios apie literatūrą, knygų autorius.
3. Pasakojimo rišlumas ir įtaigumas.

Vertinimas balais

1. Kalbos klaidos (rašybos, skyrybos, kalbos kultūros): iki 5 klaidų (imtina): **-10**; iki 10 klaidų: **-20**; iki 15 klaidų: **-30**; iki 20 klaidų: **-40**; iki 25 klaidų **-50**.
2. Teksto mintis neaiški, tekstas chaotiškas arba skurdokas žodyno, žinių ir kūrybiškumo požiūriu, tekstas nebaigtas: **+20**; tekstas struktūriškas, nuosekliai vytoma tema, tačiau trūksta žinių ir kultūrinių argumentų, kūrinių palyginimas nepakankamai išplėtotas **+30**; tekstui netrūksta dalykinės informacijos, matyti aiškios pastangos interpretuoti ir kūrybiškai samprotauti, tačiau arba yra netikslumų, arba vientisos ir baigtos struktūros rašinys nesudaro: **+40**; tekstas yra originalus, tema išplėtotą kūrybingai panaudojant žinias, kūrinių palyginimas nuoseklus ir pagrįstas, dėstymo mintis sklandi: **+50**.

Maksimalus balų skaičius: 50

**Lietuvių kalbos ir literatūros olimpiada Lietuvos ir užsienio lietuviškų mokyklų
mokiniam**

9–10 klasės

Rajono (miesto) etapas

2019 m.

ATSAKYMAI

I UŽDUOTIS

1. Moters ir medžio palyginimu.
2. Medeinė (Medeina). Deivę manyta gyvenus miškuose, giriose.
3. Salomėja Neris. „Diemedžiu žydėsiu“.
4. Just. Marcinkevičius, Maironis.

II UŽDUOTIS

1. Sieja žodis vanduo. Frazeologizmai: *kaip vanduo nuo žąsies* – nekreipė dėmesio, *kaip šaltu vandeniu perpilti* – sujaudinti, išgąsdinti, *vandens lašas neperbėgo* – gerai sutarė, *kaip vandens prisėmęs burną* – tyli, *kaip į vandenį* – dingo, *vandens šaukšte paskandinti* – labai nekęsti.
2. Sakinyje *Kur dingo tos laimingos dieneles...* vartojamas įterpinys rodos; juo reiškiamas autoriaus abejojimas, spėjimas.
3. Skiemenys: *Tu-*, *-riu*, *-nus*, *ku-*, *ma-*, *ne-*, *-(š)te*, *nu-*.
4. Asmeniniai įvardžiai: *jo*, *aš* (2x), *mane* (2x), *mano*, *jis*. Dviskaitos.
5. Sakinys: *Pievose tik arkliai iš lėto pančiais žvangina, o bernai – lyg burnas vandens prisėmę*; jungtukas *o*. Sakinys: *Stasys mokosi vidurinėje, bet nei aš, nei mano tėvai nežinom, kur jis pradingo kaip į vandenį*; jungtukas *bet*.
6. Vidurinėje. Atsakymai gali būti įvairūs, pvz., *vidurinis brolis*, *vidurinės durys*.

III UŽDUOTIS

1. A. Jonas Biliūnas
B. *Vagis*
2. A. Motiejus Valančius
B. *Žemaičių vyskupystė*
3. A. Saulius Tomas Kondrotas
B. *Žalčio žvilgsnis*

IV UŽDUOTIS

1. Deminutyvai: *kryželiu*, *upelį*, *suolelis*, *akmenukais*, *suknelė*, *krūvelė*. *Akmenukais* (*akmuo* – *akmenį*).
2. Neveikiamosios rūšies dalyviai: būtojo laiko – *paženklintas*, *papuoštos*, *nupiešti*, *išklotas*, esamojo laiko – *auginamos*. *Gaivinančiai* – *gaivinantis* (veikiamosios rūšies esamojo laiko dalyvis).
3. Vartojamos sutrumpėjusios daiktavardžių formos: *šakom* (dgs. įn.), *plunksnom* (dgs. įn.), *anglim* (vns. įn.), *šonus* (dgs. vt.), *pavėsy* (vns. vt.). Jų galūnės nekirčiuotos, sutrumpėję skiemenys yra trumpieji.

4. Jis rodo veiksmo trukmę – rodo, kad veiksmas tęsiasi. Iš dalelytės (*tebe*).
5. Sukirčiuota atkarpa: *baltà suknėlė, šermūšnių karōliai aīt kāklo, krūvėlė knygų*. Žodyje *baltà*.
6. *Mušketininkas; muškieta*.
7. Medžių pavadinimai: *alksniai, karklai, kaštonas, šermukšnių*.

V UŽDUOTIS

1. c) Antaną Strazdą
2. a) Bitę Vilimaite
3. b) Aristotelis

VI UŽDUOTIS

XVII a. pabaigoje–XIX a. lietuvių kalbą gelbėjo išsilavinę žemaičiai, kurie sukėlė lituanistinį sąjūdį. Prie jo daug prisidėjo lietuvių kalbą aukštinęs pirmosios lietuviškai parašytos Lietuvos istorijos autorius **Simonas Daukantas**. Tautos švietimu ir lietuvių kalba rūpinosi **Laurynas Ivinskis**, parengęs ir išleidęs 17 lietuviškų kalendorių. Nuo 1865 m. Lietuvoje buvo prievarta platinamos **rusiškais** rašmenimis, vadinamąja kirilica, išspausdintos knygos. Spaudos draudimo laikotarpiu vyskupas **Motiejus Valančius** pirmasis organizavo lietuviškų knygų spausdinimą **Prūsijoje** ir gabenimą į Lietuvą. Pirmasis lietuviškas laikraštis **Aušra** pasirodė spaudos draudimo metais ir siekė kelti lietuvių tautinį sąmoningumą. Vėliau leistas laikraštis **Varpas**, kurio pirmųjų numerių redaktorius buvo **Vincas Kudirka**, toliau skatino siekti tautinio atgimimo ir ugdė tautinę savimonę. Atkūrus Lietuvos valstybę, 1922 m. Lietuvos Respublikos Konstitucijoje lietuvių kalba tapo **valstybine** kalba.

VII UŽDUOTIS

1. 6
2. 7
3. 5
4. 3
5. 1
6. 2
7. 8
8. 4

VIII UŽDUOTIS

1. Argumentai gali būti įvairūs: stilių nurodo teksto vartojimo sritis – internetinė spauda, turinys yra aktualus visuomenei, teksto faktai yra ne tik dėstomi, bet ir siekiama paveikti, įtikinti skaitytoją, dalykiškumą, aiškumą lydi ekspresyvumas ir kt.
2. Tarptautiniai žodžiai, kurie turi ilgą kirčiuotą skiemenį: *Ākcija, organizācija, profesionālas, informācija*.
3. Akronimas LOD yra sudarytas iš pirmųjų Lietuvos ornitologų draugijos pavadinimo raidžių. *Atsakymai gali būti įvairūs: SMD – Studentų mokslinė draugija ir kt.*